

Meer vlinders door Zeeuwse vrijwilligers

tekst:
**Anton
Baaijens**

Vanaf 1993 wordt een deel van de spoordijk tussen Vlissingen en Middelburg op een natuurvriendelijke manier gemaaid. Door de inzet van ruim tien vrijwilligers gedurende één ochtend in het jaar blijken de natuurwaarden al toe te nemen!

Toen ik in 1991 begon met het tellen van dagvlinders, merkte ik dat dicht bij huis, onderlangs een spoortalud bij Oost Souburg, opvallend veel vlinders zaten. Vooral dikkopjes en Oranje zandoogjes waren talrijk. Van het Hooibeestje telde ik op een dag zelfs 36 exemplaren. Het leukst vond ik nog het Bruin blauwtje. Het was er maar eentje, maar wat een mooi getekend vlindertje. Het Bruin blauwtje was het jaar daarop al niet meer te vinden en de jaren daarna verdween ook het Hooibeestje. Daar baalde ik van. Het Hooibeestje had door het koude en natte voorjaar van 1991 landelijk een forse terugslag gekregen. Maar na het lezen van boeken over vlinderbiotopen en insektenbeheer was het duidelijk, er was toch wat mis. Verruiging!

Actie tot verbetering

Dat was voor mij het moment om actie te ondernemen. Gelukkig gaf de Nederlandse Spoorwegen toestemming, want in principe zijn spoorwegen verboden terrein. De Vlinderstichting gaf een advies voor het maai-beheer en de vrijwilligers van Landschapsverzorging Walcheren wilden wel maaien. Het vooruitzicht leek kansrijk, want de omstandigheden zijn hier gunstig: een lint in het landschap waarlangs vlinders zich graag verplaatsen, een dubbele dijk waarvan de kanaaldijk met de hoge abelen de veelal overheersende westenwinden breekt en het spoortalud waar het onderlangs extra beschermt is. Daardoor kan het hier vroeg in het voorjaar al behoorlijk warm zijn en dus heel geschikt voor vlinders. Niet alleen de kanaaldijk maar ook het talud van de spoordijk blijken veel zand

te bevatten. Volgens een bodemkaart moet hier een oude kreekrug liggen. Een deel van het talud is in het begin van de jaren tachtig verzwaard met plaatzand en zodoende minder verruigd dan andere stukken. De verruigde stukken zijn vooral begroeid met Riet, Dauwbraam en Akkerdistels.

De kanaaldijk

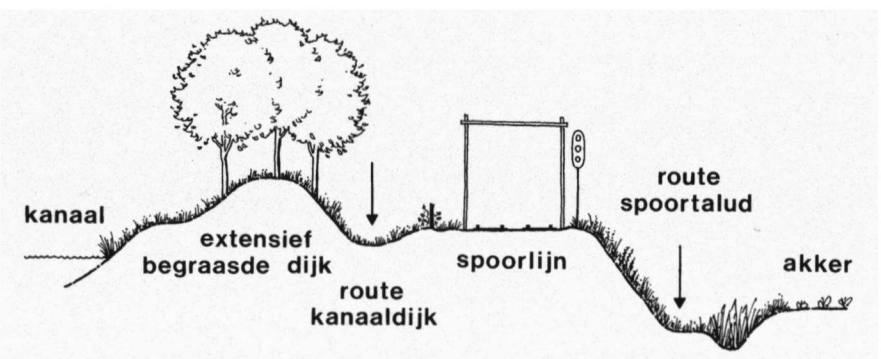
De kanaaldijk wordt extensief begraasd. Akkerdistels en brandnetels worden bestreden. Hier en daar mag een braamstruikje blijven staan. Paarde- en boterbloemen zijn hier algemeen. Vanaf augustus is er echter weinig nectaraanbod. Het schuine gedeelte van de dijk is het meest interessant; het vee begraast het (werkt verschalend), terwijl de mest onderop 'gedeponeerd' wordt. In april vliegen er nogal wat zandbijtjes die fourageren op de paardebloemen en nestelen in het schuine deel, waarvan de zode opengetrapt wordt door het vee. Dit is ook een gunstige plek voor eiafzet door de Argusvlinder.

Het spoortalud

Het grindbed en het schouwpad van de spoordijk worden een keer per jaar door een spuittrein van de NS bespoten tegen onkruid. Een aannemer maait twee tot drie keer per jaar de bovenste rand van het spoortalud. Het maaisel blijft altijd liggen.

De vegetatie onderlangs het spoortalud is heel anders dan van de kanaaldijk. In april is het niet ongewoon dat hier een tiental hommelmkoninginnen rondvliegen die vooral op de Witte en Paarse dovene-

De kanaaldijk met daarlangs de spoorlijn. De ligging van twee monitoringroutes is ook aangegeven.

Het maaien van het spoortalud in september door een groep vrijwilligers. Op de foto is goed te zien dat er steeds stukken wel en niet worden gemaaid.

tel fourageren. Ook is het opvallend dat het hier in de zomer wemelt van de sprinkhanen (meer dan acht soorten) die langs de begraasde kanaaldijk juist schaars zijn. Wanneer de mannetjes volwassen zijn, hoor je de geluidjes (het tsjirpen) van soorten met leuke namen als het Wekkertje, Zoemertje, Ratelaar en Snortikker.

Variatie in inrichting en beheer

Om weer meer vlinders te krijgen moest de monotone ruigte veranderen in een afwisseling van schrale delen naast ruige delen. Bruin blauwtje, Icarusblauwtje, Hooibeestje, Argusvlinder en Kleine vuurvlinder kunnen dan weer toenemen of terugkeren, omdat zij een voorkeur hebben voor een lage, schrale vegetatie. Bovendien moest het aanbod aan nectar- en waardplanten toenemen. Dat zal gebeuren zodra de verstikkende viltlaag wordt weggemaaid en afgevoerd, want dan krijgen kruidige planten weer de kans om te kiemen.

Wat betreft de dijkhelling werd besloten om kijkend naar de aanwezige vegetatie, vakken variërend van 5 tot 30 meter uit te maaien (gefaseerd). Zo'n 25% van het 700 meter lange stuk zou gemaaid worden en 75% zou blijven overstaan. Onderop zou over de gehele lengte golvend een baan gemaaid worden met de maai-balk. De ene keer half de sloot in en een eindje verder een stukje de dijk op. Het lijkt een beetje op het hap-snap beheer zoals dat vroeger gebruikelijk was op de bloemdijken in de Zak van Zuid Beveland. Het keuterboertje maaide wat hij nodig had voor dat kleine beetje vee wat hij had en de rest bleef gewoon overstaan. Ideaal voor vlinders..... en andere dieren en planten.

Deze spin, *Araneus cornutes*, is in het voorjaar veel langs het spoor gezien. Om haar web te maken heeft ze niet-gemaaide stengels nodig.

Maaien door vrijwilligers

Vanaf 1993 is het spoortalud jaarlijks in de maand september gemaaid. Het maaisel is met toestemming zoveel mogelijk afgevoerd op de aangrenzende percelen gras- en akkerland. Het maaien op zich is altijd een ontspannende happening. Een vaste groep van zo'n dertien vrijwilligers, van jong tot oud, verheugen zich erop om in het belang van de natuur een zaterdagmorgen lekker buiten bezig te zijn. Maaien voor vlinders is weer eens wat anders.

Effecten meten

In 1993 had ik al diverse tellingen gedaan op zonnige dagen. Pas in 1994 ben ik begonnen de ontwikkelingen langs het spoortalud systematisch te volgen door het lopen van een monitoringroute. Sinds 1995 loop ik ook parallel aan de eerste route een route langs de kanaaldijk. Aangezien de routes dicht bij m'n werk liggen, kan ik ze in de middag-pauze lopen. De loopafstand van de routes samen is zo'n 1400 meter.

Snel resultaat

Een keer per jaar maaien en afvoeren heeft langs het spoortalud al zichtbaar snel succes. Viltig kruiskruid, Vogelwikke, Smalle wikke en de eenjarige Ringelwikke breiden zich fors uit. Ringelwikke blijkt een zeer aantrekkelijke nectarplant voor de eerste generatie van het Bruin blauwtje te zijn. In juli zijn deze planten afgestorven, de tweede generatie zit dan vooral op Viltig kruiskruid dat in september nog bloeit. Van de Rode lijstsoort het Bruin blauwtje is tot mijn grote vreugde inmiddels een aardige populatie aanwezig, want de

foto: Anton Baaijens

Tabel 1: Hoogste dagtelling op de route langs het spoortalud.

	1993	1994	1995
Zwartsrietdikkopje	98	88	271
Groot dikkopje	40	42	61
Groot koolwitje	7	2	2
Klein koolwitje	8	13	26
Klein geaderd witje	12	14	26
Icarusblauwtje	6	3	9
Bruin blauwtje	2	2	5
Kleine vuurvliinder	1	7	8
Dagpauwoog	1	2	6
Kleine vos	5	16	19
Distelvlinder	-	3	1
Atalanta	2	3	2
Hooibeestje	4	-	-
Argusvlinder	15	17	19
Bont zandoogje	34	46	46
Bruin zandoogje	1	1	8
Oranje zandoogje	140	134	216

waardplanten - Zachte- en Slipbladige ooievaarsbek - breiden ook fors uit. Hopklaver en Kleine klaver zijn nieuw, daar kunnen de Icarusblauwtjes hun eitjes op af zetten. De blauwtjes worden vooral waargenomen bij de schrale delen. Het Bruine zandoogje, een soort van droge, schrale graslanden, stijgt procentueel het snelst in aantal. Voorheen zag ik hooguit één exemplaar op een dag, in 1995 nam ik er in totaal 24 waar.

In 1995 zag ik voor het eerst de rupsen van de Jacobsvlinder (*Tyria jacobaeae*). Die heeft ontdekt dat hier inmiddels voldoende smakelijke waardplanten groeien. Andere dagactieve nachtvlinders die hier regelmatig gezien worden zijn de Bruine snuituil (*Hypena proboscidalis*), Lieveling (*Timandra griseata*), Gestreepte goudspanner (*Camptogramma bilineata*), Zilverstreep (*Deltote bankiana*), Vijfvingerige vedermot (*Pterophorus pentadactyla*) en de Bruine wikkespanner (*Scotopteryx chenopodiata*). Rupsen van de Rietvink (*Euthrix potatoria*) kun je er overdag makkelijk vinden en als het donker is kun je in mei een groot aantal *Mythimna*-rupsen (*M. pallens* en *M. ferrago*) van het gras zien eten.

Oriëntatie verbeterd

Al in april patrouilleren de eerste vosjes en witjes via de uitgemaakte banen heen en weer. In de nazomer jagen libellen, Paardenbijters (*Aeshna mixta*), via dezelfde banen vooral op kleine insecten die zich massaal op de overrijpe bramen bevinden. Diezelfde braamstruiken worden, evenals de rietkraag, het gehele seizoen door het Bont zandoogje gebruikt als uitvalsbasis. Ondanks het feit dat het Bont zandoogje een bosvlinder is, werd hier voor 1994 op 5 september de hoogste routedagtelling (46 stuks) van Nederland gedaan.

Ruige vegetatie van levensbelang

De ruige delen die blijven overstaan dienen voor de eitjes en rupsen van de diverse zandoogjes maar vooral voor de dikkopjes. Het Groot dikkopje is hier heel goed vertegenwoordigd (bij de beste tien routes van Nederland). Veel andere dieren profiteren van de dekking van overstaande ruigte zoals de Akkerhommel die bijna altijd haar nest bovengronds maakt, bijvoorbeeld in een oude viltige graspol. Ook *Araneus cornutus* - het neefje van de bekende heffstkruispin - is al in het vroege voorjaar talrijk

foto: Anton Baaijens

Parende Argusvlinders op het schouwpad langs het spoor.

aanwezig en heeft oude rietstengels nodig om haar wielweb tussen te spannen. Daar heb ik in april al diverse opgerolde Kleine vosjes in gevonden. Voor een vlindevriend sneu om te zien. Maar de mogelijk verzwakte vosjes hadden waarschijnlijk toch al eitjes gelegd en de spinnen ruimen bovendien vast een aantal parasieten op die het gemunt hebben op de rupsen van de Kleine vos. Evenwicht in de natuur.

Succes met goede formule

Variatie in beheer en inrichting blijkt hier een succesformule. De dagvlinderstand is fors verbeterd, weliswaar gedeeltelijk geholpen door de mooie zomer van 1995. Het soortgemiddelde per week was in 1994 5,1 en in 1995 al 7,5. De aantallen van de soorten die al ruim aanwezig waren, worden ook hoger. Tevens stijgt het aantal soorten planten en andere dieren. Het is dan ook zeer plezierig om wekelijks de stand van zaken op te meten. Het mooiste is eigenlijk dat leuke resultaten bereikt worden met minimale inzet: ruim tien vrijwilligers die daarvoor per jaar slechts één morgen nodig hebben.

Summary

A number of volunteers has improved the vegetation by rotational mowing along a railway embankment in Zeeland. The flora developed in the mown strips, providing new nectar plants and foodplants for a wide variety of insects. The numbers of Brown Arguses and Meadow Browns have increased since, and many different species of day-flying moths have also been seen.